

Lucjan Świto

"Obrót majątkiem Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce", Małgorzata Tomkiewicz, Olsztyn 2013 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 57/4, 189-191

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

5) W ocenie recenzenta praca zyskałaby dużo na wartości, stając się naukowo-badawczą, gdyby powyższe uwagi znalazły odzwierciedlenie w opracowaniu G. Wojciechowskiego.

Zamierzenia Autora nie zawsze idą w parze z oczekiwaniami czytelnika, ale recenzent dzieła naukowo-badawczego nie jest li tylko czytelnikiem.

o. Tomasz Galkowski CP

Małgorzata Tomkiewicz, Obrót majątkiem Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce, Olsztyn 2013, ss. 276.

Recenzowana monografia Małgorzaty Tomkiewicz pt. „Obrót majątkiem Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce” podejmuje niezwykle ważny i aktualny temat, jakim jest analiza problematyki zarządu majątkiem i udziałem w obrocie prawnym podmiotów kościelnych posiadających osobowość prawną w Polsce w zakresie dotyczącym alienacji. Tytułowa problematyka (tak, jak i samo zagadnienie alienacji), mimo, że dotyczy materii bardzo istotnej ze względów teoretycznych oraz mającej znaczenie dla szeroko pojmowanego obrotu prawnego, dotychczas nie była przedmiotem pogłębionej analizy naukowej.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że praca ma charakter interdyscyplinarny dotycząc materii trzech obszarów prawnych: prawa wyznaniowego, prawa kanonicznego wraz z prawem własnym instytutów zakonnych (*ius proprium*) oraz prawa cywilnego. Analiza tych porządków prawnych dokonywana jest przy tym nie tylko w ich zakresie wewnętrznym ale również we wzajemnym ze sobą powiązaniu, co wymaga biegłej znajomości rozległych dziedzin prawa i stanowi nie lada wyzwanie naukowe, z którego Autorka doskonale wywiązała się.

Monografia Małgorzaty Tomkiewicz jest dziełem nowatorskim i pionierskim a przy tym samodzielny i dojrzałym w zakresie formułowanych konkluzji. Autorka nie tylko nie waha się stawiać pytań, które dotychczas w nauce prawa nie padły (jak np. to, czy w alienacji można wyodrębnić różne tryby i procedury?) ale również nie waha się podejmować próby udzielenia odpowiedzi na nie. Wspomniane nowatorstwo pracy występuje w każdym z badanych obszarów. Autorka dostrzega interesujące problemy badawcze i podejmuje próbę zmierzenia się z nimi zarówno w obszarze prawa wyznaniowego (np. przy problematyce osobowości prawnej i reprezentacji kościelnych osób

prawnych oraz analizie hipotez dotyczących istnienia lub nieistnienia podstaw normatywnych stosowania prawa wewnętrznego Kościoła katolickiego w prawie polskim), prawa kanonicznego (np. w kwestii organów i zakresu ich reprezentacji), jak i prawa cywilnego (np. w aspekcie dotyczącym istoty *negotium chudicans*).

Podstawowym celem pracy jest przede wszystkim wyjaśnienie, czym jest alienacja w prawie kanonicznym i jak należy ją traktować na gruncie prawa polskiego oraz jakie procedury alienacyjne w odniesieniu do kościelnych osób prawnych można wyodrębnić. Ma ona również na celu wskazanie konkretnych zagadnień spornych związanych z tematyką alienacyjną, występujących zarówno w łonie samego prawa wewnętrznego Kościoła, jak i „na styku” prawa kanonicznego i prawa polskiego oraz podjęcie próby ich rozstrzygnięcia. Kwestią fundamentalną jest zatem odpowiedź na pytanie, czy normy wewnętrzne obowiązujące w strukturze organizacyjnej Kościoła katolickiego w Polsce a także normy zawarte w *ius proprium* instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, dotyczące zwłaszcza ograniczeń w zakresie reprezentacji, mogą wpływać na ważność czynności prawnych związanych z zarządzaniem mieniem podmiotów kościelnych na gruncie prawa polskiego.

Recenzowana monografia składa się z czterech rozdziałów. Rozdział pierwszy zawiera analizę alienacji w wymiarze *sensu largo* i *sensu stricte*, w aspekcie podmiotowym i przedmiotowym, a także w zakresie warunków godziwości i ważności. Treść rozdziału pierwszego umiejscawia omawianą instytucję w grupie aktów zarządu a także określa czynności alienacyjne w optyce prawa cywilnego, sygnalizując trudności interpretacyjne, które w materii tej istnieją.

Rozdział drugi przedstawia procedury alienacyjne, głównie w kontekście związanym z wymogiem pozyskania zgody kompetentnych podmiotów. Jednym z istotnych zagadnień, które Autorka porusza w tej części pracy, jest między innymi problem formy i momentu nabycia osobowości prawnej przez jednostki organizacyjne Kościoła, analizowany w ujęciu prawa kanonicznego i prawa polskiego a także problem różnic jurydycznych w pojmowaniu organu osoby prawnej.

Celem rozdziału trzeciego jest przedstawienie zakresu reprezentacji kościelnych osób prawnych w sprawach majątkowych w świetle orzecznictwa sądów polskich i poglądów doktryny. Autorka prezentując kluczowe orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczące przypadków dokonania czynności alienacyjnych bez zgody kompetentnych podmiotów oraz odnoszące się do tych

orzeczeń opinie glosatorów, ukazała konkretne trudności interpretacyjne z jakimi na przestrzeni lat boryka się sądownictwo powszechne a także kontrowersje jakie występują w tej mierze w doktrynie.

Wreszcie w rozdziale czwartym została dokonana ocena cywilnoprawna skutków czynności alienacyjnych przeprowadzonych bez zachowania wymogów kanonicznych oraz warunków określonych w konstytucjach i innych wewnętrznych aktach normatywnych podmiotów kościelnych. Jednym z zasadniczych aspektów, które Autorka porusza w ostatnim rozdziale, jest między innymi kwestia dopuszczalności, formy i terminu zgody następczej a także kwestia roszczeń związanych z alienacją nieważną i definitywnie bezskuteczną.

Oceniając oryginalność prezentowanej monografii, sposób jej rozwinięcia w formie hipotez badawczych, metodologiczną poprawność oraz prawidłowość interpretacji uzyskanych wyników, a także biorąc pod uwagę, iż podjęta tematyka do tej pory nie doczekała się całościowego i pogłębionego opracowania, z całym przekonaniem należy ją polecić zarówno teoretykom, jak i praktykom zajmującym się majątkowym prawem kościelnym.

ks. Lucjan Świto